

Asia: VN/5843/2026

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuudesta sekä seurannan vähimmäistiedoista ja vähimmäistiedon hallintamalleista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne tähän tekstikenttään

Hyvil kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Sosiaali- ja terveysministeriön asetus hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuudesta sekä seurannan vähimmäistiedoista ja vähimmäistiedon hallintamalleista.

Hyvil pitää sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen tavoitteita perusteltuina ja tunnistaa tarpeen vahvistaa kansallisesti vertailukelpoista ja ajantasaista tietopohjaa hyvinvointialueiden ohjauksen ja arvioinnin tueksi. Vähimmäistietojen määrittelyllä voidaan tukea tiedolla johtamista ja vähentää päällekkäisiä tiedonkeruita.

Hyvil kuitenkin korostaa, että asetuksen tosiasialliset vaikutukset eivät synny ensisijaisesti asetusteknistä, vaan siitä, miten vähimmäistietojen määrittelyä, tuotantoa ja hallintamallia toimeenpannaan käytännössä eri viranomaisten ohjauksessa. Täytäntöönpanoratkaisut vaikuttavat ratkaisevasti siihen, saavutetaanko asetuksen tavoitteet hallinnollista taakkaa keventäen vai lisääntykö operatiivinen ja taloudellinen kuormitus hyvinvointialueilla.

Hyvil pitää tärkeänä, että hyvinvointialueiden yhteinen ja kokoava asiantuntemus hyödynnetään jatkossa vähimmäistietojen määrittelyssä ja kehittämisessä. Asetus koskee keskeisesti hyvinvointialueiden tietojohtamista ja järjestämisvastuun seurantaa, minkä vuoksi Hyvilin rooli valtakunnallisena hyvinvointialueiden edustajana olisi perusteltua huomioida valmistelussa ja täytäntöönpanossa.

Vähimmäistietojen kehittämisessä ja tietosisältöjen muuttamisessa tulee keskittyä niihin tietoihin, jotka ovat tarpeen hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä seurantaan ja arviointiin sote järjestämislain 29 §:n ja asetuksen soveltamisalan mukaisesti.

Vähimmäistietokokonaisuutta tulee kehittää pitkäjänteisesti siten, että tiedon tarkkuustaso ja tietotarpeet ovat oikeassa suhteessa saavutettavaan hyötyyn ja kustannuksiin nähden. Hyvillä korostaa, että asetuksessa kuvatun hallintamallin tulee tukea nimenomaan hyvinvointialueiden järjestämistä seurantaan ja arviointia sote järjestämislain 29 §:n ja asetuksen soveltamisalan mukaisesti.

Sote järjestämislain 29 §:ssä säädetään hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon seuranta ja arviointivelvollisuudesta. Lausuttavan asetuksen soveltamisala koskee tämän velvollisuuden toteuttamiseksi välttämättömiä vähimmäistietoja sekä niiden tuottamista, toimittamista ja hallintaa koskevia menettelyjä. Tavoitteena on tuottaa tieto kertaalleen vertailukelpoisessa muodossa sekä viranomaisille että hyvinvointialueiden tarpeisiin. Näin varmistetaan kustannustehokkuus sekä tiedolla johtamisen perustuminen samoihin tietoihin. Kansalliset tietolähteet varmistavat perustelujen mukaan yhdenmukaisen tiedon tehokkaan keräämisen, käsittelyn ja vertailukelpoisemman tiedon tuotannon.

Tavoite on vähentää erilliskeruihin liittyvää hallinnollista taakkaa hyvinvointialueilta sekä parantaa tietojohdamisen mahdollisuuksia. Uudistuksen tavoitteet ovat hyvät.

Ehdotettavan asetuksen 4 §:n mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos laatii vuosittain esityksen julkaistavista vähimmäistiedoista ja niiden edellyttämistä muutostarpeista sekä tietoaineistoista sosiaali- ja terveysministeriölle. THL määrittelee tietosisältöjen ja –rakenteiden luovuttamisen sellaisessa muodossa, että ne voidaan tallentaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään tietovarantoon. Tässä määrittelyssä on erittäin tärkeää huomioida hyvinvointialueiden käyttämien tietojärjestelmien todelliset mahdollisuudet toteuttaa tiedon siirto automaattisesti ilman, että ammattilaisten kirjaamiseen käyttämä aika lisääntyy tai tiedonhallintayksiköiden manuaalinen työ lisääntyy. Myös järjestelmämuutosten mahdollisesti aiheuttamat kustannukset ja resurssivaikutukset hyvinvointialueille tulee arvioida ja ratkaista kansallisella tasolla.

Esityksen mukaan THL kehittää Hilmo-tietojen keruuta ja käyttöä yhdensuuntaisesti ja yhteistyössä Kanta-palvelujen kanssa. Tämä on kannatettavaa ja tavoitteen tulee olla kertakirjaamisen periaate kaikkina.

Tässä asetuksessa tarkoitettuja seurannan vähimmäistietoja tuottavat useat eri rekisterit ja tietoaineistot, jotka ovat luonteeltaan ja tietosisällöltään keskenään erilaisia. Osa tiedoista on määrällisiä ja helposti mitattavia, kun taas osa perustuu laajempiin ja tulkinnallisempiin tietokokonaisuuksiin. Lisäksi eri rekistereissä on osin päällekkäisiä tietosisältöjä, mikä voi heikentää tiedon vertailtavuutta ja johtaa tulosten vinoutumiseen.

Hyvillä pitää myönteisenä, että vähimmäistietoihin on sisällytetty asiakaspalautetta sekä hyvinvoinnin, terveydentilan ja toimintakyvyn kaltaisia tietoja. Näiden tietojen hyödyntäminen edellyttää

kuitenkin kansallisesti yhdenmukaisia määrittelyjä ja tiedonkeruun käytäntöjä, jotta tiedot ovat vertailukelpoisia ja tarkoituksenmukaisesti hyödynnettävissä. Täytäntöönpanossa on lisäksi tärkeää tarkastella, miten olemassa olevia kansallisia ratkaisuja voidaan hyödyntää mahdollisimman laajasti päällekkäisten järjestelmien ja kustannusten välttämiseksi.

Hyvil pitää tärkeänä, että asetuksen täytäntöönpanossa hyödynnetään ensisijaisesti kansallisia tietovarantoja ja vältetään rinnakkaisten ja päällekkäisten tietovirtojen syntyminen. Ilman selkeää priorisointia ja yhteentoimivuuden varmistamista on riskinä, että hallinnollinen työ ei aidosti vähene, vaan muuttaa muotoaan. Asetuksen täytäntöönpano ei saa siirtää hyvinvointialueille uusia tiedonvälittämistä koskevia tehtäviä ilman, että niiden vaikutukset resurssien käyttöön ja kustannuksiin arvioidaan ja ratkaistaan kansallisella tasolla.

Hyvil katsoo hallintamallin uskottavuuden kannalta tärkeäksi, että hyvinvointialueilla on tosiasiallinen mahdollisuus kommentoida ja kontekstualisoida itseään koskevaa tietoa ennen sen käyttöä ohjauksen ja arvioinnin perusteena. Raportoinnissa ja tiedon tulkinnassa tulee tuoda esiin tiedon vertailtavuuteen ja laatuun liittyvät rajoitteet sekä alueelliset erityispiirteet.

Hyvil ehdottaa, että vähimmäistietojen tietosisältöjen, tarkkuustasojen ja raportointikäytäntöjen muutoksia koskevassa asetuksen valmistelussa ja niiden täytäntöönpanossa noudatetaan ennakoivan vaikutusarvioinnin periaatetta. Ennen muutosten käyttöönottoa tulisi arvioida niiden vaikutuksia hyvinvointialueiden toimintaan, resurssien käyttöön ja tiedontuotannon kustannustehokkuuteen.

Asetuksen taloudelliset vaikutukset liittyvät ensisijaisesti tiedontuotantoon ja raportointiin liittyvään työmäärään, järjestelmämuutoksiin sekä tiedon kohdistamiseen, validointiin ja korjaamiseen. Asetuksen valmistelussa ja täytäntöönpanossa on varmistettava, että tiedontuotannon kustannukset ovat oikeassa suhteessa tuotetun tiedon käyttötarkoitukseen.

Talous ja kustannustiedon osalta Hyvil korostaa, että tiedon tarkkuustaso tulee suhteuttaa sen käyttötarkoitukseen. Järjestämisvastuun seuranta ja arviointia koskeva kansallinen tarkastelu edellyttävät riittävän luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa, mutta ei sellaista tiedon yksityiskohtaisuutta, joka voi heikentää vertailtavuutta ja lisätä tulkintariskiä.

Hyvil katsoo, että asetuksen tavoitteet ovat kannatettavia ja saavutettavissa, mikäli täytäntöönpanossa huomioidaan asetuksella säädettävät vähimmäistiedontuotannon vaatimusten taloudelliset vaikutukset, kustannukset ja kansallisen arkkitehtuurin eheys.

Tenkula Tarja
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy